עין משפט נר מצוה

רמא א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ג:

רמב ב מיי' שם הל' יד סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף ג וסי' רעד:

רמג ג מיי' שם ופ"א מהל' מכירה הלכה י"ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף א:

רמד ד מיי' פ"ה מהל' זכיה הל' טו ופ"ה מהל' גזלה הל' יא סמג שם וסי' פג טוש"ע שם וסי' שסט סעיף ב ז ח ט:

* * *

רבינו גרשום

ושאינה מסוימת. אלא בקעה גדולה היא: עד כמה. קנה בה: תיירא דתורי והדר. כלומר כמו שהולך צמד בקר של מחרישה בתלם וחוזר ועושה תלם אחר כשיעור אותן שני תלמים קני ולא יותר: כל המחזיק בהן זכה בהן. כגון שאם מכר עובד כוכבים שדהו לישראל אחר ונתן לו מעות ובא ישראל אחר והחזיק בה קודם שיכתוב לו שטר זכה בהן זה שני ובלבד שיחזיר מעותיו לראשון: מי אמר שמואל הכי. דהאי שני זכה בלא שטר: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. דכל מי שבא מחמת עובד כוכבים יש לידון בדין מלכות: אלא באיגרתא. בשטר: בדורא דרעוותא. בכפר של רועים: התם באגי מטמרי. שדות טמונות היו בידי עובדי כוכבים שהיו מבריחין מן המס ואמטול להכי לא הוי צריך למיקני מינייהו בשטרא דלא הוו דידהו לגמרי אלא משועבדים הן למס המלך. והואיל ורצו להבריח המס יכול להחזיק בהן מי שירצה בדינא דמלכותא ובלבד שיתן המס של שדה דהיינו טסקא. אבל בעלמא דלאו באגי מטמרי אימא דלא קני המחזיק בהן אלא בשטר:

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא [א] כדאזיל תיירא (א) דשורי והדר אמר רב יהודה אמר שמואל [ב] נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ"ט עובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני [ג] עד דמטי שטרא לידיה הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן א"ל אביי לרב יוסף מי אמר שמואל הכי [ד] והאמר שמואל [ה] דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא אמר ליה [ו] אנא לא ידענא (ב) עובדא הוה בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבי' ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב יהודה אוקמה בידא דשני א"ל דורא דרעותא קאמרת התם באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא רב הונא זבן ארעא מעובד כוכבים אתא ישראל אחר רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידיה א"ל מאי דעתיך דאמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה

ליעבד

ושאינה מסויימת במצריה. אלא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים או לרשות הרבים עד כמה צריך לחפור ויקנה כולה אליבא דרב דהא ודאי לשמואל לא חשיבא מסוימת טפי משאינה מסויימת דאפילו במסויימת קאמר לא קנה אלא (ג) מכושו וכ"ש בשאינה מסויימת. יש מפרשים בענינין אחרים ולא נהירא לי כלל: **כדאזיל תיירא דתורי והדר.** כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקלה גבול השדה ועד קלהו והדר ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו שתי שורות על פני כל השדה משפתו אל שפתו ממזרח למערב מתוך כך קנה כל השדה גם מן הצפון לדרום דכיון דחרש שתי שורות על פני כל אורך השדה או על כל רחבו כאילו חרש כולו שהרי החזיק בו מראשו ועד סופו. כן נראה בעיני: **אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העובד כוכבים.** שמכרם עובד כוכבים לישראל שקבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם: **הרי הן כמדבר.** הפקר כדמפרש לקמן שאם קדם ישראל אחר והחזיק בם קנה כאילו הן נכסי הגר שמת. ויש מפרשין דמעות מיהא יחזיר ללוקח ראשון ולי אין נראה כלל דא"כ מאי הרי הן כמדבר אלא זכה בהן לגמרי ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבי' ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד. ומיהו נראה בעיני *דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר. ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל ומשום דמקשי עלה אביי מידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ובא רב יוסף לתרץ והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא. ולי נראה דהלכתא כשמואל דהא רב נחמן דדיינא הוי והלכתא כוותיה בדיני [כתובות יג.] דן כוותיה לקמיה וגם הרבה אמוראים כשמואל ס"ל לקמן וסליק שמעתין נהכי והא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא רב יוסף עצמו היה יודע תירוץ לדבר (ד) דא"ל לאביי אנא לא ידענא עובדא היכי הוה כו' לא חשש לתרץ מאחר דהוה מייתי ראיה מעובדא: **כי מטו זוזי לידיה.** מן הלוקח: **אסתלק ליה.** העובד כוכבים שהרי כל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף יד:) ומשקבל המעות לגבי דידיה הויא מכירה גמורה שאין יכולין עוד לחזור זה בזה וישראל לא קני במתן מעות עד דאתא שטרא לידיה כדאמרינן בקדושין [ס.] וכדפרישית לעיל [נג.] דאפילו מישראל חבריה לא קני בזוזי עד שיכתוב לו את השטר וכ"ש מעובד כוכבים דסתם עובדי כוכבים אנסים הם ואין בדעתו לקנות בלא שטר והלכך אי אתא ישראל אחרינא רפק ביה פורתא מקמי האי קנה. ודוקא בלוקח מעובד כוכבים אבל לוקח מישראל חבירו נהי דלא קני לוקח עד דאתי שטרא לידיה אחר מיהא אין יכול לקדם ולהחזיק שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא שכל זמן שלא החזיק הלוקח או לא בא השטר לידו יכולין שניהם לחזור זה בזה: **מי אמר שמואל הכי.** דקני ליה (ה) שני לארעא דעובד כוכבים בחזקה בלא שטר מן העובד כוכבים: **והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל: **ומלכא אמר.** לא ליכול ארעא שום מחזיק בארעא אלא א"כ יש בידו שטר מכירה מן המוכר והיאך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח ראשון יקנה בדינא דמלכותא לכי אתי שטריה דעובד כוכבים לידיה: **אמר ליה אנא לא ידענא.** רב יוסף נמי בע"כ הוה ידע להא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא והא דקמהדר ליה לאביי אנא לא ידענא כו' ודאי היה יודע תירוץ לדבר אלא דעדיף ליה למימר עובדא ולכך לא חשש לתרץ ואביי מהדר ליה דמההוא עובדא ליכא לאיתויי ראיה ומיהו רב יוסף לא חזר בו דמכל מקום שמואל אמרה כדאמר בסמוך והאי דקשיא ליה **דינא** דמלכותא דינא רב יוסף לא ס"ל האי דאמר אביי ומלכא אמר לא ליכול ארעא אלא בשטרא דלאו דינא דמלכותא הוא אלא בחזקה נמי ליכול: **כדורא דרעותא.** שם מקום. אי נמי כפר של רועים: **אתא לקמיה דרב יהודה.** ורוב מעשיו שמע משמואל רבו: **דורא דרעותא קאמרת.** בתמיה. וכי משם אתה מביא ראיה דנכסי העובד כוכבים הרי הן כמדבר: **באגי מיטמרי.** שדות טמונות שלא היו הבעלים נותנין את המס למלך אלא מבריחין עצמן: **דאינהו גופייהו.** בעלים ראשונים לא הוו יהבי טסקא ומדינא דמלכותא לא היה בידם דבעלים כח למכור ומכרן בטל וזה השני שהחזיק קנה בדינא דמלכותא שהתנה בחזקתו על מנת ליתן את הטסקא למלך ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא בחזקה בלא שטרא אבל בקרקע שהיא ירושה לעובד כוכבים מאבותיו ומכרה לעולם אימא לך אם בא אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו ומחזירין לראשון כשיהיה לו השטר מן המוכר:

ליעבד

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה. פי' כמה יקנה במכוש אחד כדאזיל תיירא דתורי והדר פירוש כשיעור מדת תלם (ו) והן היו יודעים מדת התלם כמה היה אורך שלו דבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד כל אורך השדה ולא כפ"ה כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקלה גבול שדהו עד קלהו ומתוך כך קונה כל השדה חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד דאמאי בעי והדר רק כשיחרוש פעם אחת אע"ג דלא הדר: **עובד** כוכבים מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה. פ"ה משום דכל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרינן בפ"ק דקדושין (ד' יד: ושם) אשכחן עובד כוכבים דכל קנינו בכסף ולאו ראיה היא לפי' ר"ת דמפרש התם דוקא בעבד עברי קאמר שאין בו קנין אחר דשטר לא ידעינן ביה אפי' בישראל אלא מדהוקש לאמה העבריה ואמה העבריה לאחרת אבל בעובד כוכבים דלא שייך ביה קדושין ליכא למילף מאחרת ועוד תניא התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהיינו חליפין משמע דה"ה בשטר אינו נקנה דאפילו כל שוה כסף הוה ממעט התם מכסף אי לאו דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף אבל בעלמא אור"ת דלהדיא אין קנינו של עובד כוכבים בכסף אלא במשיכה וכדר' יוחנן קי"ל **דדריש** (בכורות דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא מיד עובד כוכבים במשיכה וכן פי' בתרא דע"ז (דף עא. ושם ד"ה רב) מסיק דמשיכה לעובד כוכבים קונה והא דקאמר הכא ועובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה היינו משום דמלינו בעובד כוכבים קנין כסף בעפרון ושטר ודאי לא קנה בעובד כוכבים משום דישראל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה: **וישראל** לא קנה עד דמטי שטרא לידיה. שהיו עומדים במקום שכותבין את השטר וקשיא לרבינו שמשון בן אברהם דאמאי לא קנה בכסף גרידא מעפרון בק"ו מגופו באחת ממונו בשתים כדאמרינן בבכורות בפ"ב (דף יג. ושם) דליכא למימר שאינו גומר בדעתו לקנות עד שיהיה בשטר דמאחר שהעובד כוכבים מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות ויניחנו להיות הפקר והוה לן למימר דהוי כאילו פירש אי בעינא בכספא איקני מה"ט דפרישית ונ"ל דאגן סהדי שלא היה בדעתו אלא כמות שהוא רגיל לקנות עם ישראל דהיינו בשטר מדלא פירש אי בעינא בכספא איקני אבל קשיא לרבינו שמשון בן אברהם דבפרק ב' דבכורות (שם) א"ר יצחק ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדיניהן אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ואמאי לא אמרינן אע"ג דקנה מן התורה כדאמר אביי התם בדידיהם שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף מ"מ אין בדעתו לקנות אלא עד שימשוך כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל כדאמרינן הכא וי"ל דהתם בדידיהם קאמר ונראה דשרי לישראל לתבוע (ז) מינייהו מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול את המחזיק דבדין קא תבע ליה דלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבא הקרקע לידו ואם המחזיק יכול לישמט מן העובד כוכבים ישמט אע"פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם (ח) יפקיענו הראשון הקרקע מידו ע"י עובד כוכבים נראה דה"ל מסור ממש: **באגי** דמטמרי הוו כו'. והא דאמר בהניזקין (גיטין דף נח: ושם ד"ה אגן) דאזול מרוותייהו דבאגי ואזיל גידול בר רעילאי ויהיב טסקא דתלת שנין ולכי אתו מרוותייהו הדרא להו ולא אמרי' כיון דלא יהבי טסקא הופקעה מידם וזכה בה גידול בר רעילאי דהתם מיירי כגון שאמרו מרוותייהו לבני באגי שיחרשו הקרקע ויזרעו ויאכלו פירות ויפרעו טסקא עד שיחזרו ונתלו להם בני באגי ונתנוה לגידול הלכך לא הופקעה מידם וכשיחזרו חזרו להן אבל הכא הוו מטמרי בשביל המס שלא רצו לפרוע:

אם

מסורת הש"ס

א) [לקמן נה.] ב"ק קיג. גיטין י: נדרים כח.

* * *

גליון הש"ס

גמרא אנא לא ידענא. עירובין דף ו ע"ב וש"נ: רשב"ם ד"ה הרי הן במדבר כו' דהאי שני רשע מקרי. עי' לעיל דף כא ע"ב תוס' ד"ה מרחיקים:

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיירא דתורי והדר: **(ב)** שם לא ידענא אלא עובדא הוה: **(ג)** רשב"ם ד"ה ושאינה וכו' אלא מקום מכושו: **(ד)** ד"ה הרי הן וכו' תירוץ לדבר והא לא"ל לאביי אנא לא ידענא אלא עובדא הכי הוה: **(ה)** ד"ה מי אמר וכו' דקני ליה האי שני: **(ו)** תוס' ד"ה ושאינה וכו' מדת תלם והם היו כו' ולא כפ"ה שפי' כשיחרוש וכו' מקלה גבול השדה ועד קלהו: **(ז)** ד"ה וישראל וכו' לתבוע מיניה מעותיו: **(ח)** בא"ד אם יפקיע הראשון:

* * *

מוסף רש"י

דינא דמלכותא. של עובדי כוכבים (גיטין י.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones